

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 19 februari 1924 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om åtgärder för åstadkommande av lindring i arrende villkoren för vissa prästgårds- och kronoarrendatorer.

(2:a avd.)

Uti en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 49, har herr *Ingeström* hemställt, att riksdagen måtte besluta, att de kronoarrendatorer, som under år 1916—1921 emottagit sina arrenden, må äga att, där de så önska, uppsäga sina arrenden till upphörande den 14 mars 1925, och att de arrendatorer, som innehava sina arrenden med optionsrätt efter särskild uppskattning, må, om de så önska och uppskattningen skett under åren 1916—1921, äga påkalla ny uppskattning och därefter åtnjuta den nedsättning i arrendeavgiften, som må anses skälig.

Härjämte har uti en inom andra kammaren väckt, likaledes till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 80, av herr *Olsson* i Ramsta hemställt, att riksdagen måtte besluta att de prästgårds- och kronoarrendatorer, som under år 1916—1921 emottagit sina arrenden, må äga att, där de så önska, uppsäga sina arrenden till upphörande 14 mars 1925, och att de arrendatorer, som innehava sina arrenden med optionsrätt efter särskild uppskattning, må, om de så önska och uppskattningen skett under åren 1916—1921, äga påkalla ny uppskattning och därefter åtnjuta den nedsättning i arrendeavgiften, som må anses skälig.

Beträffande de skäl, som förebragts för ifrågavarande framställningar, tillåter sig utskottet hänvisa till motionerna.

På sätt motionärerna erinrat väcktes jämväl vid nästlidet års riksdag vissa motioner, vilka i likhet med de nu förevarande gingo ut på åtgärder i syfte att bereda sådana arrendatorer av publik jord, som ingått arrendeavtal under högkonjunkturen och på grund av den rådande depressionen inom jordbruksnäringen bragts i ekonomiska svårigheter, lindring i eller möjlighet till frånträdande av berörda avtal.

I enlighet med av jordbruksutskottet i utlåtande (nr 28) gjord hemställan föranledde emellertid nyssnämnda motioner — över vilka inhämtats yttranden från kammarkollegium och domänstyrelsen — icke någon riksdagens åtgärd.

I sitt förenämnda utlåtande anförde jordbruksutskottet bland annat följande.

Utskottet.

Det principspörsmål, som framkommer i motionerna, nämligen frågan huruvida staten bör tråda hjälpsamt emellan, då den enskilde till följd av inträffad konjunkturväxling kommit i en förlustbringande situation vid fullgörande av med staten ingånget avtal, har under de senare åren vid ett flertal tillfällen varit föremål för riksdagens bedömning. I berörda hänseende tillåter sig utskottet erinra om den vid 1920 års riksdag slutligt behandlade frågan om ersättning till vissa entreprenörer. Statsutskottet hade i utlåtande (nr 195) i anledning av vissa inom riksdagen i nyssnämnda syfte väckta motioner hemställt om skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning, huruvida och i så fall i vad mån samt under vilka villkor ersättning kunde beredas de entreprenörer för statsverkets räkning, som utan egen förskyllan på grund av efter krigsutbrottet inträffade prisstegringar åsamkats förluster. Denna statsutskottets hemställan avsågs av riksdagens båda kamrar. De skäl, som lågo till grund för riksdagens avslagsbeslut och vilka närmare framgå av de inom kamrarna förda debatterna, torde i främsta rummet vara att söka i de synnerligen vittgående konsekvenser, som vore att befara av medgivande av ifrågakvarande slag, ävensom att grundvalen för statsverkets avtal med enskilda därigenom betänkligt skulle rubbas, vartill komme, att utredningen och prövningen av de särskilda fallen skulle ställa vederbörande myndigheter inför hart när olösliga uppgifter. Den principiella standpunkt, som sålunda fastslagits vid 1920 års riksdag, torde sedermera hava varit vägledande vid avgörandet av likartade ärenden. I detta sammanhang vill utskottet särskilt erinra, hurusom ett av Kungl. Maj:t i proposition (nr 184) till 1922 års riksdag framlagt förslag att två förutvarande länsmän måtte medgivas förkortning i arrendetiden beträffande av dem tidigare såsom boställen innehavda kronoegendomar, vilket förslag tillstyrktes av jordbruksutskottet i utlåtande (nr 36), avsågs av första kammaren i anslutning till hemställan av reservanter inom utskottet, vilka yrkat avslag på propositionen med hänsyn till de konsekvenser ett bifall till dessamma syntes kunna medföra, samt sålunda icke vann riksdagens bifall.

Vad beträffar nu förevarande motioner har utskottet visserligen funnit att även i detta fall billighetsskäl kunna anföras för däri föreslagna åtgärder till lindrande av ifrågakvarande arrendatorers ställning. Det synes emellertid böra beaktas, att vissa arrendatorer under högkonjunkturen torde hava varit i tillfälle att göra betydande vinster. Vidare tillåter sig utskottet aberopa vad kammarkollegium i sitt förenämnda utlåtande anført beträffande den lindring ifråga om nybyggnadsskyldighet samt tjänstbarheter, som det inträdda priset medfört för ett stort antal prästgårdsarrendatorer. Härjämte vill utskottet särskilt understryka vad kammarkollegium anført i fråga om konsekvenserna av det ifrågasatta allmänna medgivandet för vederbörande arrendatorer att uppsäga under högkonjunkturerna ingångna arrendeavtal. En sådan uppsägningsrätt skulle nämligen, såsom kollegium framhållit, medföra, att en avsevärd del av landets publika jord komme att samtidigt utbjudas på förnyade mer eller mindre långvariga arrenden på grundvalen av arrendevärderingar, företagna vid en tidpunkt, då konjunkturerna för jordbruksnäringsen till synes befinna sig i ett bottenläge; det i och för sig behjärtansvärda syftet att söka bispringa de personer, vilkas arrendeskyldigheter på grund av förändrade tidsförhållanden verkligen överstege deras förmåga och vilka i själva verket måste antagas utgöra ett fötal, skulle icke kunna motivera en åtgärd av angivna vittutseende innebörd. Å andra sidan skulle — såsom kollegium likaledes framhållit — åstadkommandet av ett rättvist och på rationella grunder vilande urval av de fall, beträffande vilka icke blott

arrendatorns irakade svarigheter utan även samtidigt intresset för det allmänna såsom jordägare kunde motivera ett partiellt eftergivande av den förres enligt kontrakt åtagna skyldigheter, ställa vederbörande statsmyndigheter, som därmed betroddes, inför en ytterst vansklig för att icke säga olöslig uppgift.

Under återopande av vad i berörda utlåtande sålunda anförts och då enligt utskottets mening icke några skäl, som böra föranleda ändring i riksdagens nästlidet är intagna principiella ståndpunkt till förevarande spörsmål, av motionärerna förebragts, får utskottet hemställa,

1:o) att motionen I: 49 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2:o) att motionen II: 80 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 19 februari 1924.

På jordbruksutskottets vägnar:

O. NILSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Persson*, *Nils*, *Nilsson* i *Kabbarp*, *Eriksson* i *Ljusdal* och greve *Wachtmeister*, samt

från andra kammaren: herrar *Nilsson* i *Tånga*, *Olsson* i *Broberg*, *Johansson* i *Uppmälby*, *Lundström*, *Sjöblom*, *Uddenberg* i *Karlskoga* och *Andersson* i *Grimbo*.